

BİR LİSEDE İKİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNDE SİGARA İÇME SIKLIĞI

Prevalence of Smoking at a High School Second Grade Students (Ankara, 2002)

Derya ÇAMUR *
Hilal ÖZCEBE **
Sezin AKANSOY ***
İbrahim AKEL ***
Ali Emre ŞEVİK ***
Murat KARAMAN ***
Tolgay İŞIKYAKAR ***

* Dr., HÜTF Halk Sağlığı AD Araşt. Görevlisi
** Prof.Dr., HÜTF Halk Sağlığı AD
*** Intern Dr., HÜTF

ÖZET

Bu araştırma, Ankara'da bir Anadolu lisesi ikinci sınıf öğrencilerinin sigara içme prevalansı ve sigara içme konusundaki görüşlerinin saptanması amaçlanmıştır. Araştırma sonunda öğrencilerin %53.7'sinin sigarayı hiç denemediği ve %16.3'ünün halen sigara içtiği saptanmıştır. Sigara ile tanışma yaş ortalaması 13.6±2.9'dur. Öğrencilerin ailelerinde sigara içme prevalansı %66.7'dir. Adolesanlar ve yakın arkadaşlarının sigara içme sıklıkları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. "4207 Sayılı Tütün Mamüllerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun"a rağmen adolesanlarda sigara içme prevalansında önemli bir değişiklik olmamıştır. Bu nedenle yasanın daha titizlikle uygulanması ve adolesanların bilgilendirilmesi yararlı olacaktır.

Anahtar sözcükler : adolesan, lise, sigara içme prevalansı

SUMMARY

In this study it was aimed to determine the prevalence of smoking of the second grade students and their approach to smoking at an Anadolu High School in Ankara. At the end of the research it was seen that 53.7% of students have never experienced smoking and 16.3% are still smoking. The mean age of their smoking experience was 13.6±2.9. The prevalence of smoking among their families was 66.7%. The close relationship between smoking behavior and smoking of closed friends and adolescents was significant. Despite the law on smoking (the Law on Preventing the Harms of Tobacco Products) there was not a marked change in smoking prevalence among the adolescents. So, it will be useful to enforce the law more strictly and inform the adolescents.

Key words: adolescent, high school, smoking prevalence

GİRİŞ

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gençler arasında sigara epidemisi önemli bir halk sağlığı sorunu olarak tanımlanmaktadır. Avrupa bölgesinde 1993-1994 yıllarında 15 yaş grubunda yapılan bir araştırmada, erkeklerde sigara içme prevalansı %39-81, kızlarda %34-84 arasında saptanmıştır (WHO, 1996). Dünya Gençlik Araştırması'nda (1999), 15-19 yaş grubu gençlerde sigara içmeyi deneme, ülkeler arası farklılıklar olmakla beraber, %16.2-69.8 arasında saptanmıştır (Warren ve diğ., 2000).

Adolesan dönemde sigara ile tanışma genellikle erken ve orta adolesan gelişim dönemlerinde olmaktadır. Adolesan, sigara içmenin getireceği sağlık sorunları yeterince algılanması

mamakta ve önemsenmemektedir. Sigaranın neden olduğu ciddi sağlık sorunlarının adolesan dönemde değil de ileri yaş döneminde ortaya çıkması adolesanların sigara içme davranışından vazgeçmelerinin önünde bir engel olarak tanımlanmaktadır (WHO,1993; WHO,1999; Yurda kök, 2001). Oysa adolesan dönemde sigara içilmesinin akciğer büyümesini ve akciğer fonksiyonlarını azalttığı bilinmektedir. Ayrıca sigara içiciliği olan gençlerde alkol ve madde kullanımı, şiddet davranışı, güvensiz cinsel davranışlar gibi diğer yüksek riskli davranışlar da daha sık görülebilmektedir (Fielding ve diğ., 1998).

Ülkemizde "4207 Sayılı Tütün Mamüllerin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun" 7.10.1996 tarihinde kabul edilmiş, 26.10.1996 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun ana amacı kişileri tütün ve tütün mamülünün zararlarına, reklam ve tanıtımlarına karşı korumak için önlemler almaktır. Kanun genel anlamda toplu yaşam yerlerinde sigara içmeyi, yazılı ve sözlü medyada tütün ve ürünlerinin reklam ve tanıtımını ve 18 yaşından küçükler sigara satışını yasaklamıştır. Kanunun cezalarla ilgili ve sigaranın zararlarının topluma aktarılmasına ilişkin maddeleri de bulunmaktadır (Bilir ve diğ., 2000).

Ülkemizde adolesan yaş grubunda yapılan çeşitli araştırmalarda sigara içme sıklığı erkek ve kız adolesanlarda farklı olmak üzere %9.5 ile %52.4 arasında bulunmuştur (Bilir ve diğ., 1997). Ülkemizde sigara içilmesine karşı yapılan eğitim ve çeşitli yasaklama müdahalelerinin etkisini değerlendirmek amacıyla zaman zaman durum saptama araş-

tırmalarına gereksinim olduğu düşünü-
nülerek bu araştırma planlanmıştır.

AMAÇ

Bu araştırmada Ankara'da bir Anadolu lisesi ikinci sınıf öğrencilerinin sigara içme sıklığı ve sigara içmeye ilişkin yaklaşımlarının saptanması amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarının uzun vadede, yapılacak müdahalelere ışık tutması ve sigara karşıtı çalışmalara katkıda bulunması da amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın yapıldığı Anadolu lisesi, Ankara'nın orta sosyoekonomik düzeye sahip olduğu kabul edilen bir semtinde bulunmaktadır. Okulun toplam öğrenci sayısı 791 olup öğrencilerin %42.0'ı lise ikinci sınıf öğrencisidir. Lise ikinci sınıfların tercih edilme nedeni, lise üçüncü sınıf öğrencilerinin ÖSS nedeniyle yoğun bir çalışma programı içinde bulunmaları, hazırlık ve lise birinci sınıf öğrenci sayısının lise ikinci sınıf öğrenci sayısından daha az olmasıdır. Araştırma kesitsel tipte bir araştırma olup, ailesinde ve arkadaşları arasında sigara içen bireylerin bulunduğu adolesanların daha fazla sigara ile tanıştığı hipotezinin test edilmesi amaçlanmıştır.

Araştırma sırasında kullanılan anket formu dört bölümden oluşmaktadır: Sosyodemografik özellikler, sigara içme davranışları, sigaraya ilişkin yaklaşımlar ve bilgilendirme programına yönelik öneriler. Veri toplama aynı ders saati içinde, kontaminasyona izin vermeksizin gözlem altında anket uygulama tekniğiyle yapılmıştır.

Araştırmaya başlamadan önce Ankara Valiliği ve İl Millî Eğitim Müdür-

lüğünden yazılı, anket uygulanması öncesinde de okul müdürü, öğretmenler ve öğrencilerden sözlü izin alınmıştır. Anket formunda öğrenci isimleri alınmamış ve anket sonrası ayrı ayrı her sınıfta öğrencilere sigara ve zararları konusunda interaktif tekniklerin kullanıldığı konferanslar verilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 16.9 ± 0.39 olup öğrenci-

lerin %52.5'i erkektir. Öğrencilerin %72.3'ünün annesi 35-44 yaş grubunda, %69.2'sinin babası 40-49 yaş grubundadır. Öğrencilerin ailelerinin %92.2'si çekirdek aile tipinde olup ailelerin sahip olduğu çocuk sayısı 2.3 ± 0.9 'dur. Ailelerin %70.3'ünün kendine ait arabası, %63.0'ünün kendine ait evi bulunmaktadır. Öğrencilerin %76.7'si cep telefonuna ve %28.0'i evde kendisine ait bir telefon hattına sahiptir.

Tablo 1: Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sigara İçme Durumlarının Dağılımı. (Ankara, 2002)

Sigara içme durumu	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç denememiş	76	48.4	85	59.4	161	53.7
Denemiş, halen içmiyor	36	22.9	33	23.1	69	23.0
İçmiş, halen içmiyor	11	7.0	10	7.0	21	7.0
Halen sigara içiyor	34	21.7	15	10.5	49	16.3
Toplam	157	52.3	143	47.7	300	100

Ki-kare analizi halen sigara içen ve içmeyen gruplar arasında yapıldığında 7.38, $p=0.006$ 'dır.

Ki-kare analizi halen sigara içen, geçmişte deneyen-sigara içen ve halen içmeyenler ve hiç denemeyen gruplar arasında yapıldığında 8.94, $p=0.01$ 'dir. Öğrencilerin % 53.7'si sigara içmeyi hiç denememiştir. Halen

sigara içme yüzdesi ise %16.3'tür. Öğrencilerin %30.0'u ise sigara ile yaşamlarının bir döneminde tanışmış, ancak halen sigara içmemektedirler. Halen sigara içen öğrencilerin %44.8'i (erkek öğrencilerin %54.5'i ve kız öğrencilerin %25.0'i) sigarayı bırakmak istemektedirler.

Tablo 2: Sigara İçen/Deneyen Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre İlk Defa Sigara Deneme Yaşlarının Dağılımı. (Ankara, 2002)

Sigara içme durumu	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlk sigara içme yaşı						
9 ve altı ..	10	12.9	2	3.9	12	9.3
10-14	33	42.8	19	36.5	52	40.3
15 ve üzeri	34	44.3	31	59.6	65	50.4
Toplam	77	100	52	100	129	100

Sigara içmeyi deneyen, geçmişte sigara içip şu an içmeyen ve halen sigara içen öğrencilerin sigara ile tanışma yaş ortalaması 13.6 ± 2.9 'dur. Öğrencilerin %65.3'ü sigarayı akşam saatlerinde, %53.0'ü okul çıkışında, %34.6'sı sabah kalkınca ve %22.4'ü öğle saatlerinde içtiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin en çok sigara içtikleri yerler ise sokak (%77.5), evde kendi odası (%38.7), kafe-kahvehane (%30.6) ve okul tuvaletidir (%22.4). Öğrencilerin %85.7'si

sigarayı bakkaldan satın aldığını ve %34.6'sı arkadaşlarından sağladığını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin %75.6'sı sigara alırken hiç bir sorun yaşamadıklarını söylemişlerdir.

Adolesan yaş grubunda ailede sigara içen birey olması adolesanın sigara ile erken tanışmasına neden olabilmektedir. Tablo 3'de öğrencilerin ailelerinde sigara içen birey bulunma durumları irdelenmiştir. Öğrencilerin ailelerinde sigara içme yüzdesinin 66.7 olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Öğrencilerin Cinsiyetlerine ve Ailede Sigara İçen Birey Bulunmasına Göre Sigara İçme Durumlarının Dağılımı. (Ankara, 2002)

Cinsiyet/ Ailede sigara içen birey	Öğrencinin sigara içme durumu*						Toplam	p	
	Halen içiyor		İçmiş, bırakmış		Hiç denememiş				
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%			
Erkek									
Var	23	22.8	29	28.7	49	48.5	101	63.9	0.85
Yok	11	19.6	18	32.1	27	48.2	56	36.1	
Toplam	34	21.7	47	29.9	76	48.4	157	100	
Kız									
Var	11	11.2	35	35.7	52	53.1	98	68.5	0.06
Yok	4	8.9	8	17.8	33	73.3	45	31.5	
Toplam	15	10.5	43	30.1	85	59.4	143	100	
Toplam									
Var	34	17.0	64	32.0	102	51.0	200	66.7	0.32
Yok	15	15.0	25	25.0	60	30.0	100	33.3	
Toplam	49	16.3	89	29.7	162	54.0	300	100	

*Satur yüzdesi **Sütun yüzdesi

Öğrencilerin sigara içen arkadaşlarının olma durumuna göre, sigara iç-

me davranışlarının ne olduğu Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Öğrencilerin Cinsiyet ve Sigara İçen Arkadaşlarının Olma Durumuna Göre Sigara İçme Davranışlarının Dağılımı. (Ankara, 2002)

Sigara içen arkadaş	Öğrencinin sigara içme durumu*						Toplam**	Ki-kare / P	
	Halen içiyor		İçmiş- bırakmış/ Denemiş- içmiyor		Hiç denemiş				
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%			
Okulda									
Var	49	17.1	85	29.6	153	53.3	287	95.6	4.74
Yok	-	-	5	38.5	8	61.5	13	4.4	
Toplam	49	16.3	90	30.0	161	53.7	300	100.0	0.19
En yakın arkadaş									
									76.7
İçiyor	40	39.6	31	30.7	30	29.7	101	33.6	
İçmiyor	9	4.5	59	29.6	131	65.8	199	67.4	0.00
Toplam	49	16.3	90	30.0	161	53.7	300	100.0	0

*Satır yüzdesi **Sütun yüzdesi

Adolesanın en yakın arkadaşın sigara içme durumuna göre sigara içme davranışı arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ancak adolesanın sigara içme davranışı ile okulda sigara içen arkadaşın bulunması ile arasında benzer bir ilişki gösterilememiştir.

Araştırmada öğrencilerin yakın çevrelerinde sigara içilmesine ilişkin yaklaşımlarının da öğrenilmesi amaçlanmıştır. Erkek ve kız adolesanların sigara içme davranışına ilişkin yaklaşımlarının farklı olduğu görülmektedir. "Genç insanların sağlıklı oldukları için sigara içmelerinde sakınca yoktur." görüşüne erkeklerin %8.4'ü ve kızların %4.2'si katıldıklarını ifade etmişlerdir. Sigaranın denemesi ile sigaraya başlama arasındaki ilişki hakkındaki görüşlerini

öğrenmeyi amaçlayan "Sigarayı bir kez deneyenler sigara içmeye başlamak için ilk adımı atmış olurlar." cümlesine erkeklerin %33.5'i ve kızların %32.2'si katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Aile bireylerinin sigara içme durumunun adolesanın sigara içme davranışına etkileri hakkındaki cümlelere verilen yanıtların yarı yarıya "katılıyorum" ve "katılmıyorum" şeklinde dağıldığı görülmektedir. Arkadaş grubuna katılma ile sigara içme arasındaki ilişkiyi yorumlamaları istendiğinde ise erkek ve kız adolesanların sigara içilen arkadaş gruplarında sigara içilmesi gerektiğine önemli oranlarda (%74.9-82.5) katılmadıkları görülmektedir; ancak %12.6-20.6 gencin sigara içilmesi gerektiğini ifade etmeleri dikkat çekicidir.

Tablo 5: Öğrencilerin Sigara İçme Davranışlarına İlişkin Bazı Yaklaşımları. (Ankara, 2002)

Sigara içme davranışına yaklaşım	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum
Genç insanlar sağlıklı oldukları için sigara içmelerinde bir sakınca yoktur.			
Erkek (n=155)	87.8	3.8	8.4
Kız (n=143)	95.1	0.7	4.2
Sigarayı bir kez deneyenler sigara içmeye başlamak için ilk adımı atmış olurlar.			
Erkek (n=155)	33.5	9.0	57.5
Kız (n=143)	32.2	7.7	60.1
Gençler sigarayı erişkinlere göre daha kolay bırakırlar.			
Erkek (n=156)	38.3	18.6	43.1
Kız (n=143)	39.2	18.2	42.6
Annenin sigara içmemesi gencin sigaraya başlamasını etkilemez.			
Erkek (n=156)	44.9	8.3	46.8
Kız (n=142)	40.3	4.2	55.5
Babanın sigara içmesi gencin sigaraya başlamasına neden olur.			
Erkek (n=156)	41.7	7.0	51.3
Kız (n=142)	37.3	13.4	49.3
Sigara içen bir arkadaş grubuna uyum sağlayabilmek için sigara içmek gerekmez.			
Erkek (n=156)	20.6	4.5	74.9
Kız (n=143)	12.6	4.9	82.5
Gençlerin küçük kardeşlerinin yanında sigara içmeleri, kardeşlerini sigara içmeye özendirir.			
Erkek (n=156)	11.6	1.9	86.5
Kız (n=142)	6.4	1.4	92.2

TARTIŞMA

Bu araştırmada bir Anadolu lisesinde ikinci sınıf öğrencilerinin sigara içme davranışlarının saptanması amaçlanmıştır. Halen sigara içme prevalansı %16.3 olup; erkeklerde %21.7 ve kızlarda %10.5 olarak bulunmuştur. Bilir ve arkadaşlarının ülke çapında yaptıkları araştırmada lise öğrencilerinde halen sigara içme yüzdesi erkeklerde %17.6 ve kızlarda %11.2 olarak saptanmıştır (Bilir ve diğ., 2000). Bilir ve arkadaşlarının

yaptıkları başka bir araştırmada ise, lise tiplerine göre sigara içme prevalansı bakılmış olup, Anadolu liselerinde sigara içme prevalansı %17.8 olarak bulunmuştur (Bilir ve diğ., 1997). Emri ve arkadaşlarının Türkiye'yi temsil eden örnekleme yaptıkları araştırmada, 15-19 yaş grubundaki erkeklerin %28.7'sinin, kızların %12.1'inin sigara içtikleri saptanmıştır (Emri ve diğ., 2003). Yine Türk Psikologlar Derneği'nin Türkiye'yi temsil eden araştırmasında, kentsel kesimde 15-24 yaş gru-

bundaki erkek katılımcıların %36.7'si, kız katılımcıların %18.8'i halen sigara içmektedir (Türk Psikologlar Derneği, 2002). Bu dört Türkiye'yi temsil eden araştırmanın verileri ile karşılaştırıldığında, her ne kadar araştırmalardaki yaş bantları daha farklı olsa da, bu araştırmada bulunan sigara içme prevalansı Bilir ve arkadaşlarının her iki çalışmasının sonuçlarına benzer olmakla beraber, diğer iki çalışmanın sonuçlarına göre daha düşük saptanmıştır. Ancak ülkemizde yöresel olarak da sigara içme prevalansını saptamaya yönelik araştırmalar yürütülmektedir. Ankara'da aynı semtte bir düz lisede yapılan araştırmada, halen sigara içme yüzdesi 18.6 olarak bulunmuştur (Akdemir ve diğ., 1997). Denizli'de yapılan bir araştırmada, ortaöğrenim öğrencilerinde halen sigara içme prevalansı %10.8; erkeklerde %15.7 ve kızlarda %3.4 olarak bulunmuştur (Demirhan ve diğ., 2001). Denizli ili Çıraklık Eğitim Merkezinde yapılan bir araştırmada ise burada okuyan öğrencilerin sigara kullanım prevalansı %44.8 olarak saptanmıştır; bu prevalans erkeklerde %46.3, kızlarda %34.6'dır (Özşahin ve diğ., 2001). Sağlık Bakanlığı'nın 1995 yılında yaptığı "Türkiye'de Lise Öğrencilerinin Sigara, Alkol, ve Uyuşturucu Maddelerle İlgili Bilgi, Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesi Araştırması"nda sigara içme prevalansı %20.1 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar bölgelere ve okullara göre sigara içme prevalansının değişebileceğini göstermekte ve izleme çalışmalarının bir çok kesimi yansıtacak biçimde yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu araştırmada öğrencilerin %46.3'ünün (erkeklerin %51.6'ı ve kızların %40.6'ı) sigarayı en az bir defa denediği ya da halen içtiği saptanmıştır. Denizli'de yapılan araştırmada öğrencilerin %35.6'sının (erkeklerin %47.3'ü ve kızların %17.9'u), Denizli ili Çıraklık Eğitim Merkezinde yapılan araştırmada ise öğrencilerin %68.6'sının (erkeklerin %70.2'si ve kızların %57.1'i) sigarayı en az bir defa denediği saptanmıştır (Demirhan ve diğ., 2001; Özşahin ve diğ., 2001). Çıraklık Eğitim Merkezinde okuyan öğrencilerde bu oranların daha yüksek olması para kazanıyor olmalarından, çalışma ortamının stresi ve oradaki alışkanlıklardan etkileniyor olmalarından kaynaklanmış olabilir. Avrupa ülkelerinde de 15 yaş grubunda yapılan bir araştırmada, erkeklerin %39-81'inin ve kızların %34-84'ünün sigarayı en az bir defa denedikleri saptanmıştır (WHO, 1996). Amerika Birleşik Devletleri'nde ise 1999 yılı için sigarayı en az bir defa deneme yüzdesi 70.2 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada saptanan yüzdelerin bir çok Avrupa ülkesindeki sayılara benzer olduğu, ancak Amerika Birleşik Devletleri sayılarına göre daha düşük olduğu görülmektedir (WHO, 1996). Ancak Amerika Birleşik Devletleri'nde halen sigara içme yüzdesi 34.8 olup, 1995-1997 yılları arasında %16 artış olduğu da bilinmektedir (Holmen ve diğ., 2002). Bu sayılar ülkemiz sayılarından oldukça yüksek olmakla beraber uluslararası çeşitli platformlarda sigara üreticilerinin geliştirmekte olan ülkelerde gençleri hedef grup olarak seçtikleri tartışılmaktadır (WHO, 1999). Ülkemizde sigara ile ilgili 1996 yılında çıkarılan kanuna rağmen adolesan yaş grubunda sigara

içme prevalansında her kesimde belirgin bir düşmenin saptanamamış olması, bu yaş grubunun sigara üreticilerinin halen etkin olarak çalıştıkları bir hedef grup olduğunu bize dolaylı olarak göstermektedir.

Lise öğrencilerinde sigaraya başlama yaş ortalaması, Bilir ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada 14.2'tür (Bilir ve diğ., 1997). Bu çalışmada ise 13.6 olarak bulunmuştur; ayrıca 15 yaş ve üzerinde sigaraya başlamanın %50.4 olduğu (erkeklerde %44.3 ve kızlarda %59.6) saptanmıştır. Türk Psikologlar Derneği'nin yaptığı çalışmaya göre 15-24 yaş grubunda kentsel kesimde sigaraya başlama yaş ortalaması erkeklerde 15.55±2.83, kızlarda 16.44±2.50'dir (Türk Psikologlar Derneği, 2002). Bu bulgular Ankara'da yapılan başka araştırmaların bulguları ile paralellik göstermektedir (Kar ve diğ., 1997; Aralaşmak ve diğ., 1995).

Gençlerin birbirlerinden etkilenecek sigara içtikleri bilinmektedir; bu araştırmada bu bulgu tekrar saptanmıştır. Adolesanların sigara içmesi ile en yakın arkadaşının sigara içmesi arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur ki; bu bulgu gençlerin birbirlerini etkileyerek sigaraya başladıklarını desteklemektedir. Her ne kadar adolesanlar sigara içen bir arkadaş grubunda sigara içilmesi gerektiği düşüncesine önemli oranda (%74.9-82.5) katılmıyorlarsa da, bu iki değişken arasındaki anlamlı ilişki, bu konuda daha detaylı veri toplanması gerekliliğini göstermektedir.

Ailede sigara içilmesi ile adolesanın sigara içmesi arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. Ancak ailelerde sigara içme prevalansının çok yüksek olduğu gözönüne alınırsa,

sigara içmeyen aile yüzdesinin düşük olması bu ilişkinin ortaya çıkmasını engellemiş olabilir. Diğer taraftan ailede sigara içme davranışlarına (anne, baba ve kardeş) olan yaklaşımlarında ise adolesanların oldukça karışık bir düşünce tarzına sahip oldukları ve bir grupta toplanmadıkları gözlenmektedir. Annenin sigara içmesinden etkilenmeyeceklerini söyleyen erkekler %46.8 ve kızlar %55.5 iken; babanın sigara içmesinden etkilenmeyeceklerini söyleyen erkekler %41.7 ve kızlar %37.3'dür. Diğer taraftan kendilerinin sigara içmesinin kardeşlerinin sigara içmesine neden olabileceği görüşüne katılmaktadırlar (%85.5-92.2). Adolesanlar rol modeli olmayı anne ve babaları için kabul etmezken, bu kavramı kardeşleri için önemli ölçüde kabul ettiklerini ifade etmektedirler. Denizli'de yapılan araştırmada, yakın çevrede sigara içen olması durumunda gençlerin 6.5 kat daha fazla sigara içtikleri saptanmıştır (Demirhan ve diğ., 2001).

Adolesanların sigara içtikleri ortamlar, Bilir ve arkadaşlarının araştırma bulgularına benzer çıkmıştır (Bilir ve diğ., 1997). Adolesanların sigara sağladıkları yerlerin bakkal olması ve sigara satın almaları sırasında zorlukla karşılaşmamaları, 18 yaş altındaki gençlere sigara satışı yasağının yeterince uygulanmadığını göstermektedir. Bu çalışmada öğrencilerin %85.7'si, Denizli'de yapılan araştırmada ise öğrencilerin %69.4'ü sigarayı bakkaldan satın aldıklarını belirtmişlerdir (Demirhan ve diğ., 2001). Bazı araştırmalardan bilinmektedir ki, gençler 18 yaş altındaki gençlere sigara satışının yasak olduğunu bilmemektedir (Arık ve diğ., 2001). Bu

araştırmada bu bilgi sorgulanmamıştır, ancak Bilir ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada sigara satışı yapan büfe, bakkal gibi satış noktalarının bu yasağa uymak konusunda isteksiz olduğu ve müşteri kaybetmemek için 18 yaş altında çocuklara sigara satışı yaptıkları gözlenmiştir (Bilir ve diğ., 2000).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada bir Anadolu lisesinde ikinci sınıf öğrencilerinin sigara içme davranışlarının saptanması amaçlanmıştır. Adolesanlarda halen sigara içme prevalansı bazı araştırma sonuçlarına benzer ve bazılarında göre daha düşük olarak bulunmuştur. Adolesanlar arasında sigara içme prevalansında belirgin bir düşmenin sağlanamamış olması ve sigara içmeyi deneyen adolesan yüzdesinin yüksek olması sigara ile mücadelede bazı engellerin halen var olduğunu göstermektedir. Ülkemizde bu ve daha önce yapılmış araştırma sonuçlarına göre adolesanların halen sigara üreticilerinin hedef grubunu oluşturdukları düşünülebilir.

Adolesanların sigara satın almada zorlukla karşılaşmadıklarının saptanması da önemli bir bulgudur. Bu durum "4207 Sayılı Tütün Mamül Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun"un gerektiği gibi uygulanmasının sağlanması konusunda toplumsal bir baskı oluşturarak, sigaraya ulaşmanın önünde caydırıcı ve etkili bir engel oluşturmanın gerekliliğini bir kez daha hatırlatmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün Herkese Sağlık Hedefleri doğrultusunda, Türkiye'nin 2020 yılına kadar tütün, alkol, uçucu maddeler ve psikoaktif ilaçlar gibi bağımlılık yapan maddele-

rin kullanımını mümkün olan en alt düzeye indirmek hedefi mevcuttur. Bu hedefe ulaşabilmenin bir yolu da, "Sağlığın Geliştirilmesi" felsefesinin gençlere bir yaşam tarzı olarak benimsetilmesidir. Bunun gerçekleştirilebilmesi için gençlerin eğitimi yanında, öncelikle aileler ve öğretmenler olmak üzere tüm sosyal çevrenin de dahil edildiği uygulamalar geliştirilmeli, sigara içmeyi özendirilen sosyal etkenlerle savaşılmalı ve içmeyenlerin içenlere karşı direncini artıracak yaklaşımlar topluma benimsetilmeye çalışılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akdemir, Ö., Davutoğlu, B., Gökteş, A., Gökürk, S. ve Phiri, A. (1997) Batıkent Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinde Anksiyete Prevalansının ve Sigara İçmeyle Olan İlişkisinin Saptanması, Özcebe, H. (Danışman), HÜTF Halk Sağlığı AD Intern Araştırma Raporu
- Ammermon, S.D. and Neizstein, L. (2002) Tobacco in Adolescent Health Care A Practical Guide, Neizstein, L.S.(ed), Lippincott Williams & Wilkins, USA
- Aralaşmak, A., Ay, S., Beden, Ü. ve Akgöl, Ş. (1995) Gülveren Lisesi Öğrencilerinin Sigara ve Alkol Konusundaki Bilgi, Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma, Oral, S.N., Attila, S. (Danışman) HÜTF Halk Sağlığı AD Intern Araştırma Raporu, 1995.
- Arik, D., Atay, G., Aykanat, Ö.D., Yıldız, O. ve Ürün, Y. (2001) Gülveren Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Sigara ve Alkollü İçecek Kullanma Konusundaki Bazı Bilgi, Tutum ve Davranışlarının Saptanması Araştırma, Akın, A., Attila, S. (Danışman) HÜTF Halk Sağlığı AD Intern Araştırma Raporu
- Bilir, N., Doğan, B.G., ve Yıldız, A.N. (1997) Sigara İçme Konusundaki Davranışlar ve Tutumlar, International Development Research Centre - Hacettepe Halk Sağlığı Vakfı Yayın No: 7, Proje No: 94-0200/02882,
- Bilir, N., Doğan, B.G., ve Yıldız, A.N. (2000) Tütün Mamüllerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun'a Uyum Düzeyi, International Development Research Centre-Hacettepe Halk Sağlığı Vakfı Yayın No: 2000/16, Ankara

- Demirhan, H., Bostancı, M., Zencir, M., Özen, I. (2001) "Denizli Tavas İlçe Merkezinde Öğrenim Görmekte Olan Ortaöğrenim Öğrencilerinde Sigara, Alkol ve Uçucu Madde Kullanımı", Sağlık ve Toplum; Yıl 11, Sayı 4, Sayfa 74-80
- Emri, S., Başoğlu, S., Turnagöl, H., Bacanlı, S., Tuncer, M. (2003) "Epidemiology of Smoking Among Turkish Adults: A National Household Survey 2002", The Second International Symposium on Medical Geology, Nutrition and Cancer, Istanbul
- Fielding, J.E., Huston, C.G., Eriksen, M.P. (1998) Tobacco: Health Effects and Control, Wallace, R.B. (ed) Public Health and Preventive Medicine, Appleton&Lange Stamford, Connecticut, Fourteenth Edition, 825-827
- Holmen, T., Connor, E.B., Clausen, J., Holmen, J., Bjermer, L. (2002) "Physical Exercise, Sports, and Lung Function in Smoking Versus Nonsmoking Adolescents", European Respiratory Journal, 19: 8-15.
- Kar, H., Lortlar, N., Tekin, F., Böcü, S., Çaylı, M. ve Alyamaç, Z. (1997) Ankara Balgat Ömer Seyfettin Lisesi Öğrencilerinin Sigara Hakkındaki Tutum ve Davranışlarının Araştırılması, Oral, S.N., Attila, S. (Danışman) HÜTF Halk Sağlığı AD Intern Araştırma Raporu
- Özşahin, A., Bostancı, M., Zencir, M. (2001) "Çıraklarda Psikoaktif Madde Kullanımı", Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi; Cilt 7, Sayı 3, Sayfa 80-90
- Türk Psikiyatri Derneği (2002) Türkiye'de Madde Kullanımı ve Bağımlılığı Profili Araştırması Nihai Raporu (2002 Yılı Madde Kullanımı Geniş Alan Araştırması), Ankara
- Warren, C.W., Riley, L., Asma, S., Eriksen, M.P., Gren, L., Blanton, C., Loo, C., Batchelor, S., Yach, D. (2000) "Tobacco Use by Youth: A Surveillance Report From The Global Youth Tobacco Survey Project", Bulletin of the World Health Organization, 78 (7); p.868-876
- WHO (1996) The Health of Youth, A Cross-National Survey, WHO Regional Publications, European Series, No:66
- WHO (1993) The Health of Young People: A Challenge and A Promise, p.39-42
- WHO (1999) What in the World Works?, International Consultation on Tobacco and Youth, Singapore, Final Conference Report. WHO/NMH/TFI/00.1
- Yurdakök, K. (2001) Adölesanlarda Madde Bağımlılığı ve Alkol Kullanımı, Adölesan Sağlığı ve Gelişimi Eğitici Eğitimi Rehber Kitabı Akın, L., Özcebe, H., Haznedaroğlu, D., Özbas, S. ve Serim, H. (ed)